

Helsinkideklarasjonen femti år

I juni er det femti år siden Helsinkideklarasjonen om biomedisinsk forskning på mennesker ble vedtatt. Deklarasjonen er sammen med Tokyodeklarasjonen mot legers deltakelse i tortur, de to viktigste deklarasjonene fra World Medical Association (WMA).

WMA tok først opp ideen om egen deklarasjon om medisinsk forskning på mennesker i 1953. Illustrasjonsfoto Colourbox

Bakgrunnen for at arbeidet med Helsinkideklarasjonen ble satt i gang var tyske legers eksperimentering med mennesker under annen verdenskrig. Under legeprosessene i Nürnberg var 23 leger tiltalt for å ha utført uetiske eksperimenter på mennesker. Sju ble dømt til døden og henrettet, 11 fikk dommer på fra fem år til livstid og fem ble frikjent.

Før Helsinkideklarasjonen hadde det aldri vært noen internasjonal diskusjon om etiske retningslinjer for medisinsk forskning på mennesker. Paradoksalt nok ble de første nasjonale retningslinjene for medisinsk forskning som ikke var ledd i en behandling, utstedt av departementet for religion, utdanning og medisin i Prøyssen (Tyskland) i 1900. Bakgrunnen for retningslinjene var at Albert Nesser, professor i hud- og veneriske sykdommer, hadde gjennomført et forsøksprosjekt med en ny vaksine for syfilis uten pasientenes samtykke. Allerede i 1900 ble altså samtykke ansett som sentralt i medisinsk forskning på mennesker, og så sent som i 1931 utstedte tyske myndigheter retningslinjer om at medisinsk forskning bare kunne gjennomføres dersom det forelå informert samtykke. Dette ble tydeligvis glemt av enkelte tyske leger under annen verdenskrig.

Det var først i 1953 at WMA tok opp ideen om en egen deklarasjon om medisinsk forskning på mennesker. I 1954 ble *Principles for Those in Research and Experimentation* vedtatt på generalforsamlingen i Roma. Denne fikk innflytelse på nasjonale retningslinjer for medisinsk forskning. Det

neste steget mot Helsinkideklarasjonen kom i 1961 med *Draft Code of Ethics on Human Experimentation* utformet av etikkomiteen i WMA. I 1964 ble Helsinkideklarasjonen, slik vi kjenner den i dag, vedtatt.

Revidert sju ganger

Helsinkideklarasjonen er revidert sju ganger siden 1964, sist på WMAs generalforsamling i oktober 2013. Tre av de sju revisjonene er gjort på totusentallet (2000, 2008 og 2013). I tillegg kommer to klargjøringer (2002 og 2004). Foruten at utviklingen innen medisinsk forskning går forttere nå enn før, og at de etiske grensene stadig utfordres, skyldes antall revisjoner på totusentallet uenighet om bruk av placebo og forsøkspersonenes rett til tilgang på de beste metoder for forebygging, diagnostikk og behandling som forskningsprosjektet kunne frembringe. Placebo var bare tillatt der det ikke forelå andre godkjente behandlinger. Revisjonen av 2008 klarte ikke å løse problemet med placebo, og det ble kort tid etterpå nedsatt en ny arbeidsgruppe for å revidere deklarasjonen. Legeforeningen ved blant annet tidligere president, Torunn Janbu, har bidratt aktivt i dette arbeidet.

Deklarasjonen er nå oversatt til norsk og kan leses her: www.legeforeningen.no/

Bjørn Oscar Hoftvedt
bjorn.hoftvedt@legeforeningen.no
 Medisinsk fagavdeling

DEN NORSKE
LEGEFORENING

Sentralstyret 2013–15

President Hege Gjessing
 Visepresident Jon Helle
 Synnøve Bratlie
 Marit Halonen Christiansen
 Christian Grimsgaard
 Ivar Halvorsen
 Marit Hermansen
 Kari Sollien
 Johan Torgersen

Sekretariatsledelsen

Generalsekretær Geir Riise
 Samfunnspolitisk avdeling,
 avdelingsdirektør Jorunn Fryjordet
 Jus og arbeidsliv,
 avdelingsdirektør
 Anne Kjersti Befring
 Medisinsk fagavdeling, avdelings-
 direktør Bjarne Riis Strøm
 Økonomi- og administrasjons-
 avdelingen, avdelingsdirektør
 Erling Bakken

Postadresse

Den norske legeforening,
 Postboks 1152 Sentrum,
 0107 Oslo

Besøksadresse

Legenes hus, Akersgt. 2,
 inngang fra Christiania torv, Oslo

Telefon: 23 10 90 00
 Faks: 23 10 90 10

Oversikt over sentralstyrets
 epostadresser, se
legeforeningen.no/sentralstyret.
 Ansattes epostadresser finnes på
legeforeningen.no/kontakt